

לכנות ולהיבנות בה

י'סמ"ן דאהר ואילת מעוז 10.08.11

תביעות שמזרחים ופלסטינים נלחמים עליהן שנים כמו דיור ציבורי או הפסקת הריסות הבתים, מתקבלות בחפץ לב רק כאשר הן נישאות על כנפי המהפכה החברתית ומתורגמות משיח קולקטיבי לשיח אינדיבידואלי. מחאה על תנאי

לא בכדי עורר המאהל המרזלי תגובות כל כך חריפות מצד האגף השמאלי של רוטשילד. בימים הראשונים של המחאה, טענו רבים מצעירי השמאל כי תוך זמן קצר, בתהליך של העלאת מודעות תוך כדי מאבק, יכירו ההמונים הנאבקים בקשר שבין מדיניות הכיבוש וההתנחלויות למדיניות הכלכלית. רבים עדיין דבקים בעמדה זו, לפיה בשלב מסוים ייחשף לעיניהם של ההמונים הקשר שבין ההשקעה המסיבית בהתנחלויות לבין העוני בתוך ישראל. עמדה זו מתעלמת משלוש עובדות מרכזיות: הראשונה היא שכלכלת ישראל מרוויחה מהכיבוש ולא, למצער, מפסידה ממנו. השנייה היא שגם ללא ההשקעה בהתנחלויות היתה מדיניות הימין הכלכלי דואגת להפרטת כל הבא ליד ולדחיקת אוכלוסיות שלמות לפרפריה החברתית-כלכלית. השלישית היא שמדיניות הקרקעות הישראלית אף פעם לא הגבילה את עצמה אל "השטחים" שמעבר לקו הירוק. להפך. היא התחילה כבר ב-1948 ונמשכת בתוך ישראל גם היום.

מהאחזויות למאחזים

העדפת המגזר ההתיישבותי-מתנחלי בישראל מיום הקמתה – ולא משנת '67 – היא הרקע ההכרחי לדיון במחאה הנוכחית. קרקעות הופקעו מאזרחי המדינה הפלסטינים באמצעות שורת חוקים, העיקרי שבהם הוא [חוק רכישת מקרקעין מ-1953](#). על פי חוק זה הופקעו קרקעות הכפרים העקורים, אך גם קרקעות ביישובים ערביים ששרדו את הנכבה. היקף קרקעות מופקעות אלה מוערך בכ-1.2 מיליון דונם. קרקעות רבות נוספות הופקעו על פי פקודת הקרקעות, בין היתר הפקעות יום האדמה בשנת 1976 בהיקף של כ-21 אלף דונם. נכסי הפלסטינים הפלסטינים, שגורשו מבתיהם וכפריהם הופקדו בידי האפוסטרופוס לנכסי נפקדים. למותר לציין שמי שנהנו במיוחד מחגיגת בליעת האדמות היו הם חלק מהכוחות הדומיננטיים היום במאהל ברוטשילד – אנשי החולצות הכחולות והתיישבות העובדת שמרגישים ש"גנבו להם את המדינה".

בניין הארץ. תנועת העבודה, על פלגיה השונים, כולל השמאליים שבהם, היו שותפים פעילים לבליעת האדמות המסיבית של הפלסטינים בישראל. תצלום: ארכיון קק"ל

הדיון ההיסטורי אינו אנכרוניסטי. בימים אלה ממש מוקמת "רשות המקרקעין" תחת "מנהל מקרקעי ישראל", במהלך שיאפשר למכור למרבה במחיר את אדמותיהם של הפלסטינים ושל העקורים הפנימיים ובאופן שימנע מבעליהן המקוריים לתבוע פיצויים בעתיד. קרקעות אלה, ששטחן הכולל הוא 800 אלף דונם, כוללות רכוש של פלסטינים המצוי כיום בערים מעורבות וקרקעות שעברו או סומנו לפיתוח בתוכניות מתאר. החוק גם מעניק משקל מכריע לנציגי קק"ל במועצת רשות המקרקעין (שישה מ-13 חברי המועצה יהיה אנשי קק"ל) שמחויבת על פי תקנונה הגזעני למכור אדמות רק ליהודים.

יחד עם [חוק מנהל מקרקעי ישראל](#) מקודמים או כבר עברו בכנסת הנוכחית עוד שורה ארוכה של מהלכי חקיקה, שלהם השפעה מכרעת על מצבם הקרקעי של פלסטינים בישראל: התיקון לפקודת המקרקעין שמאפשר הפקעה

מסיבות לצורכי ציבור, תיקון לחוק פיתוח הנגב המגביר את העידוד ל"חוות הבודדים", חוק ועדות הקבלה המדובר, וכן תיקון לחוק מקרקעי ישראל שאוסר מכירה או השכרה של נכס למעל חמש שנים, או כל העברת זכויות בנכס בישראל ל"זרים". לפי החוק, זר הוא כל אדם שאינו תושב ישראל או אזרח ישראל, או אינו יהודי הזכאי אוטומטית לעלות לישראל לפי חוק השבות. החוק קובע כי פליטים פלסטינים – הבעלים המקוריים של הקרקע, שלפי החוק הבינלאומי זכאים לחזור לאדמתם או לקבל את רכושם – הם "זרים", כמו כל אדם שאינו בעל מעמד של אזרח או תושב בישראל, מלבד היהודים.

מיותר כמעט לציין: מדיניות ההתנחלות וההשתלטות על קרקע התחילה עם קום מדינת ישראל ולא נולדה עם "כיבוש השטחים". תנועת העבודה, על פלגיה השונים, כולל השמאליים שבהם, היו שותפים פעילים לבליעת האדמות המסיבית של הפלסטינים בישראל. היום, ביושבם במאהל ברוטשילד בוכים אנשי מפא"י וצאצאיהם על "ארץ ישראל יפה" של סולידריות חברתית וערבות הדדית שנגזה. זאת בעודם משכיחים ומכחישים שאפילו את האדמות שגזלו מהפלסטינים לא חילקו באופן שוויוני בין בני עמם, והותירו את המזרחים/ות בפריפריה, לשמש ביצורים בפני הפליטים המנסים לשוב.

לאור הרפורמות הקרקעיות שהצגנו, כלל לא נראה מופרך שבעזרת שיפור תשתית התחבורה ישלחו את צעירי המהפכה להתיישב בנגב ובגליל, תוך שמציעים להם איכות חיים וישובים אקסקלוסיביים – הסגורים לערבים בוודאות, ולמזרחים ברוב המקרים. ישלחו אותם להתיישב על אדמות שהופקעו מערבים, ליד עיירות פיתוח מזרחיות שעדיין נמחצות על ידי מועצות אזוריות גזלניות. ימתגו את זה כשליחות, חלוציות ומעשה חברתי מהמעלה הראשונה.

אין ספק שאת הגזענים של מרזל היה ראוי לסלק מהמאהל ברוטשילד, אולם הטענה לפיה המתנחלים וההתנחלויות אשמים במצב הכלכלי-חברתי אליו נקלענו, היא לא מדויקת במקרה הטוב. הטענה לפיה ללא הכיבוש היה המצב נפלא, כבר היתה רכבת קלה בתל אביב, חינוך שוויוני בחינם לכולם וחלוקת דירות לכל אזרח מעל גיל 21, היא טענה בעייתית מעוד בחינה: היא מתעלמת מהעובדה שהכלכלה הישראלית מונהגת כבר לפחות מעל שני עשורים על ידי אידיאולוגים של השוק החופשי ועושי דברם, ושכלל העשורים שקדמו לכך היא היתה מבוססת על חלוקה דיפרנציאלית של משאבים למי שהשלטון רוצה ביקרו – אנשי ההתיישבות על כל גווניהם.

פוסטר קק"ל. מהפכן, לך להפריח את השממה!

שתיקה פריבילגית

ביום שישי האחרון כתב **יוסי וורטר ב"הארץ"**: "לדבריו של נתניהו מתגנבת לעתים נימת מרירות. הוא אומר לעצמו: ברבות מכלכלות אירופה שואלים כיום מאיפה ניתן לקצץ. בישראל שואלים: למי אנחנו עומדים לחלק כסף. מי אחראי על המצב הזה? על הקופה המלאה? על הכלכלה המשגשגת?". לשיטתו, נתניהו כמובן צודק. שילוב של מדיניות כלכלית נאו-ליברלית קיצונית שמקצצת בהוצאות ציבוריות, לצד הישענות על הכיבוש כמנוע להצמחת המשק הישראלי, בהחלט מראים את אותותיהם. הכלכלה הישראלית, יחסית לכלכלות אירופה וארה"ב, בהחלט "צומחת" במונחים קפיטליסטיים. תעשיית הביטחון היא הסקטור הצומח ביותר במשק הישראלי ומהווה כ-10% ממנו. במקביל, ניצול של שוק שבו פלסטיני למוצרים וסחורות, ניצול קרקעות, מים ומשאבי טבע, כמו גם כוח עבודה זול, הופכים את הכיבוש להשקעה משתלמת מאד. לו ישראל היתה מפסיקה את הכיבוש מחר בבוקר היא היתה מפסידה את מנוע הצמיחה העיקרי שלה היום.

בנייה במחיר ירושלים. שילוב של מדיניות כלכלית נאו-ליברלית קיצונית שמקצצת בהוצאות ציבוריות, לצד הישענות על הכיבוש כמנוע להצמחת המשק הישראלי, בהחלט מראים את אותותיהם. צילום: טס שפלן / אקטיביסטילס

ההתעלמות של רבים מאנשי מחאת האוהלים מהכיבוש אלגורית במידה רבה להתעלמות שלהם משאלות מקור-כלכליות. הם מסתפקים בלומר "אין לנו פתרונות לשאלות כלכליות", בדיוק באותו אופן שבו הם אומרים שהם "לא פוליטיים, ימין ושמאל ביחד". ההתעלמות משאלות העומק אינו נובע רק מטעמים טקטיים, לדעתנו, אלא מרצון להפריד בכוח את מה שאינו ניתן להפרדה: את הרס השירותים החברתיים מתכתיבי הבנק העולמי, את חוסר הביטחון התעסוקתי משבירת האיגודים וגלובליזציה של העבודה, את יוקר המחיה מהסכמי הסחר, ואת מחירי

הדור ממדיניות בנק ישראל שהוא לכל היותר סניף של קרן המטבע העולמית. הם מפחדים לומר בבירור: זו לא בעיה ישראלית, מקומית, פרטית, והיא לא תיפתר באמצעות מענה לכמה דרישות ממוקדות.

כך גם בשאלת הכיבוש. התשוקה להפרדה בין "בינונו" ל"בינם", בין "אנחנו" שיכולים, אם רק נרצה, לעמוד תחת הסיסמה "העם דורש צדק חברתי", לבין מי שמרחק מראש מהדמיון הקולקטיבי של אותו עם. אנו סבורות שאופיה של המחאה הנוכחית נקבע לא הודות ל"רגיעה הביטחונית", אלא גם מהרצון ההולך וגובר של חלקים נרחבים מהציבור הישראלי, כולל השמאל, להכריע בשאלת הגבול בין פלסטינים וישראלים, תוך התכחשות לחוסר אפשרויות של הכרעה שכזו.

צריך להיות הוגנים: למעמדות החברתיים המנושלים ביותר בישראל עשוי להיות מה להרוויח מהמחאה הזו, בהנחה חלק מהתביעות הכלכליות-חברתיות שלה יתקבלו. צריך גם להסיר את הכובע בפני דפני לוי וחברותיה וחבריה למאבק על מתן התמיכה והסולידריות גם למאהלי הפריפריה, ובתוך כך גם למאהל ביפו, בשכונת התקווה, בבקה, בלוינסקי ובלוד. לכן צריך להיות כנים: למרות שערבים הזכרו על במות הנאומים של עצרות הענק של המחאה מספר פעמים זעום, ולמרות שיש בהפגנות דגלי ישראל, לערבים בישראל יש בהן מקום. אולם זהו מקום על תנאי והתנאי הוא פשוט: ותרו על תביעותיכם הקולקטיביות, תמורת כמה פירורים מהעוגה. עסקה דומה מוצעת, אגב, גם למזרחים בישראל. פתאום נראה שלתביעות שמזרחים ופלסטינים נלחמים עליהן כבר שנים: דור ציבורי, הפסקת הריסות ופינוי הבתים יש סיכוי טוב יותר להתקבל, כאשר הן נישאות על כנפי המהפכה החברתית ובתמורה מתורגמות משיח קולקטיבי לשיח אינדיבידואלי.

"העם" הדורש צדק חברתי או מהפכה, אינו נתון בגבולות צרים כפי שהציונות מנסה לשרטט. צילום: דף הפייסבוק "Tent 1948"

בהנחה שספטמבר יביא עימו התקוממות עממית, האפשרות שהפלסטינים בישראל יצטרפו באופן מסיבי להפגנות נראית היום לא ריאלית במיוחד. נדמה, שאם לפלסטינים בישראל יש אפשרות היום לבחור בין התקוממות לאומית בסגנון אוקטובר 2000 לבין הצטרפות למחאה על יוקר המחיה שמתרגמת את תביעות לאומיות לתביעות מעמדיות או אינדיבידואליסטיות, הם בוחרים, גם אם לאט ובהססנות, באופציה השנייה.

בניגוד לשמאל הישראלי היהודי שיכול לקפץ מהפגנה בבלעין או בשייח ג'ראח למאהל ברוטשילד או ביפו, על הפלסטינים בישראל מוטלת החובה להכריע: האם הם חלק מהעם ש"כאן" או חלק מהעם ש"שם". האם יוכלו להשתתף במאבק הדור ולצעוד תחת הכותרת "העם" באוגוסט, ולקרוא לאינתיפאדה בספטמבר? שילוב של שתי האפשרויות נראה כמעט דמיוני, במיוחד אם המחאה החברתית תגיע להישגים כלשהם. לכן ההסכמה ה"טקטית" של חלקים בשמאל הישראלי עם השתיקה בעניין הכיבוש היא שתיקה פריבילגית, של מי שיכולים להרשות לעצמם ללכת עם ולהרגיש בלי. כלומר, באופן אפקטיבי, לא מדובר על חיבור בין מאבקים אלא הפרדה ביניהם.

על רקע מה שעשוי להתרחש בספטמבר משמשת המחאה החברתית, באופן אירוני, לדחיית הנושא הפלסטיני מסדר היום הציבורי. לכן התנועה המתהווה עכשיו לא שונה לדעתנו במהותה מהשמאל הציוני, שמעולם לא החמיץ הזדמנות לוותר על זכויות הפלסטינים ברגעים הקריטיים ביותר. השמאל נלהב ממנה כל כך, אולי משום שאחרי שנים שוב יש לו אפשרות להרגיש חלק ממשו "משמעותי", בעל אפיל מיינסטרימי, ולהינשא על גל החלום הרומנטי של "רדיקליזציה של ההמון".

בדומה לאג'נדה שמקדמות חברותינו שנטעו את [אוהל 1948 ברוטשילד](#), גם אנחנו מתעקשות על שינוי השפה. אנחנו לא מסתפקות בהחדרתן של תביעות חשובות לתוך דרישות המאבק, אלא מציעות לנסות לחשוב בפרדיגמה שבה ההבחנה בין "עם" ל"עם" אינה כל כך פשוטה, ושבה "העם" הדורש צדק חברתי או מהפכה, אינו נתון בגבולות צרים כפי שהציונות, יחד עם משתפי הפעולה שלה משמאל, מנסים לשרטט. אנו סבורות שרק שילוב בין תביעות מעמדיות-אינדיבידואליות לבין תביעות קולקטיביות – לאומיות ואתניות – יכולות להציע פתרון כולל למצוקות שמובילות את העמים לכיכור.

Like 168 people like this. Be the first of your friends.

8

10 תגובות למאמר // תגיות: 1948, 1967, הפקעת קרקעות, כיבוש, לאומיות, מזרחים, מחאת האוהלים 2011, מתנחלים, עם, פלסטינים, פריפריה, ציונות, קק"ל, שמאל